

UDC 336.22

JEL classification: H61, O13, H21

DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.04.134>

Ганна КОВЦЕНЮК,

викладач економічних дисциплін,

Чернівецький кооперативний фаховий коледж економіки і права,

1-й провулок Кармелюка, 6, м. Чернівці, 58000, Україна,

e-mail: anna.kovcenyk@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-0782-4705>

АНАЛІЗ МІРИ ВПЛИВУ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ У РІЗНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ НА ФОРМУВАННЯ ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ ДЕРЖАВИ

Ковценюк Г. Аналіз міри впливу податку на прибуток підприємств у різних регіонах України на формування Зведеного бюджету держави. *Вісник економіки*. 2023. Вип. 4. С. 134–149. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.04.134>

Kovtseniuk, H. (2023). Analiz miry vplyvu podatku na prybutok pidpryiemstv u riznykh rehionakh Ukrainy na formuvannia Zvedenoho biudzhetu derzhavy [Analysis of the influence of business income tax in different regions of Ukraine on the formation of the Consolidated State Budget]. *Visnyk ekonomiky – Herald of Economics*, 4, 134-149. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.04.134>

Анотація

Вступ. Бюджет держави – це фінансовий план, який впливає на ефективність діяльності фінансової системи країни, виконуючи функцію «стабілізатора економіки». З огляду на негативні фактори сьогодення (військові дії, економічна та політична криза), важливого значення набуває ефективність наповнення бюджету. Одним із найважливіших бюджетоутворювальних податків є податок на прибуток, аналіз і оцінка якого доволі актуальні.

Мета полягає в аналізі податку на прибуток підприємств та визначенні його ролі в доходах Державного бюджету як складової ефективною системи оподаткування.

Методи. Для розкриття визначеної мети використано загальнонаукові і спеціальні методи наукового пізнання, зокрема методи аналізу, табличний, графічний, економіко-статистичний, порівняння та узагальнення.

Результати. Проведено аналіз доходів Державного бюджету за всіма видами доходів, здійснено оцінювання структури податкових і неподаткових надходжень, розкрито динаміку податкових надходжень, проаналізовано розподіл доходу від податку на прибуток в розрізі бюджетів, проведено оцінювання фінансових результатів підприємств аграрного сектору, які є об'єктом оподаткування податком на прибуток.

© Ганна Ковценюк, 2023.

Відповідно до ідентифікованих проблем, розроблено модель розвитку податкової системи з податку на прибуток, що вплине на: рівень економічної ефективності суб'єктів господарювання, прозорість розподілу податкового навантаження, ефективність та справедливість системи оподаткування податком на прибуток, забезпечення оптимальної частки податку на прибуток у структурі податків підприємства, збалансування інтересів суб'єктів економіки, методу визначення об'єкта оподаткування, систему контролю та адміністрування податку на прибуток.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Наразі виявлено, що надходження від податку на прибуток знизились у зв'язку із погіршенням фінансового стану та зменшенням кількості суб'єктів господарювання через такі непередбачувані фактори, як COVID-19 і військові дії.

Подальші дослідження важливо зосередити на пошуку альтернативних кроків з боку держави для підвищення фіскальної ефективності податку на прибуток, що приведе до зростання надходжень до бюджету.

Ключові слова: кризові явища; доходи бюджету; податок на прибуток; податкові надходження; економічний розвиток; аграрний сектор.

Формули: 0, **рис.:** 4, **табл.:** 4, **бібл.:** 14.

Hanna KOVTSENIUK,

a teacher of economic disciplines at the Chernivtsi
Cooperative College of Economics and Law,
6, 1-Karmelyuka Lane, Chernivtsi, 58000, Ukraine,
e-mail: anna.kovcenyk@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-0782-4705>

ANALYSIS OF THE INFLUENCE OF BUSINESS INCOME TAX IN DIFFERENT REGIONS OF UKRAINE ON THE FORMATION OF THE CONSOLIDATED STATE BUDGET

Abstract

Introduction. *The state budget is a financial plan that affects the efficiency of the country's financial system by acting as an "economy stabilizer". Considering the negative factors of today, such as military actions, economic and political crisis, the efficiency of filling the budget becomes important. One of the most important budget-forming taxes is the income tax, the analysis and assessment of which is quite relevant.*

The goal is to analyze the corporate income tax and determine its role in state budget revenues as a component of an effective taxation system.

Methods. *General scientific and special methods of scientific knowledge were used to reveal the defined goal, including methods of analysis, tabular, graphic, economic-statistical, comparison and generalization.*

Results. *An analysis of state budget revenues was carried out in terms of all types of revenues, an assessment of the structure of tax and non-tax revenues was carried out, the dynamics of tax revenues were revealed, an analysis of the distribution of income from*

income tax in terms of budgets was carried out, an assessment of the financial results of agricultural sector enterprises that are subject to taxation was carried out income tax.

Taking into account the identified problems, a model of the development of the income tax system has been developed, which will affect: the level of economic efficiency of economic entities, the transparency of the distribution of the tax burden, the efficiency and fairness of the income tax system, ensuring the optimal share of income tax in the structure of the company's taxes, balancing the interests of economic subjects, the method of determining the object of taxation, the system of control and administration of the income tax.

Conclusions and perspectives. *Currently, it is found that income tax revenues have decreased due to the deterioration of the financial condition and the decrease in the number of business entities, due to such unforeseen factors as COVID 19 and military actions.*

It is important to focus further research on finding alternative steps on the part of the state to increase the fiscal efficiency of the income tax, which will lead to an increase in revenues to the budget

Keywords: *crisis phenomena; budget revenues; income tax; tax revenues; economical development; agricultural sector.*

Formulas: 0, fig.: 4, tabl.: 4, bibl.: 14.

JEL Classification: H61, O13, H21.

Актуальність теми. Найважливішим фактором економічного зростання України є активна діяльність підприємств, що прагнуть нарощувати свій прибуток, що можливо за умови функціонування оптимальної системи оподаткування прибутку, яка стимулюватиме платників до сплати податку, забезпечуючи достатній обсяг податкових надходжень. Очевидно, що недосконалість податкового механізму не забезпечить оптимального рівня податкових надходжень до бюджету і вплине на пошук шляхів ухилення від сплати податків, що зумовлено недосконалістю податкової політики держави.

Сьогодні, в умовах негативного впливу кризових явищ на фінансову стабільність держави оподаткування прибутку підприємств – це одна зі складових фінансового механізму держави.

Безумовно, на величину надходжень з податку на прибуток підприємств впливають певні фактори, а саме: рентабельність, величина оподаткованого прибутку, ставка податку та податкові преференції. Незважаючи на них, податок на прибуток підприємств все ще є важливим регулятором у перерозподілі фінансових ресурсів між державою і підприємством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням ролі податку на прибуток підприємств та вивченням питання ефективності системи оподаткування займалися провідні науковці, зокрема: В. Андрушенко, Т. Буй, В. Вишневський, Ф. Вілдман, В. Геєць, Р. Гордон, М. Дакехаг, Т. Єфименко, Ю. Копчинська, А. Крисоватий, Т. Латковська, Я. Лі, Т. Мединська, О. Прімерова, Д. Рікардо, А. Савченко, А. Сміт, Е. Хенсон та ін.

Мета статті полягає в аналізі податку на прибуток підприємств та визначенні його ролі в доходах Державного бюджету як складової ефективної системи оподаткування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Податок на прибуток – це важливий інструмент податкової системи будь-якої країни та один із основних бюджетоформувальних податків, за рахунок якого здійснюється фінансування загальнодержавних видатків. Водночас це важливий інструмент, що визначає економічний розвиток суб'єктів господарювання, фактор наповнення дохідної частини бюджету й розвитку економічної системи країни.

«Основне призначення податку на прибуток підприємств – це регулювання підприємницької діяльності, стимулювання розвитку інвестиційних процесів та нарощення капіталу суб'єктів підприємництва» [1, с. 5]. За дослідженнями Tax LAB, дохід від податку на прибуток нестабільний, тому що прибуток залежить від економічного циклу [2].

Податок на прибуток – це одне із основних джерел фінансування загальнодержавних потреб, тому аналіз його надходжень є основою для визначення ефективних моделей збільшення зведеного фінансового плану держави й ефективного виконання своїх потреб. Дослідження цього процесу необхідне для проведення податкових реформ, виявлення впливу податку на прибуток підприємств на соціально-економічний розвиток держави, визначення оптимального рівня податкового навантаження.

Для визначення ефективності податку на прибуток і розуміння його значення в управлінні фінансовим планом країни необхідно дослідити динаміку та структуру надходжень до Державного бюджету України (табл. 1).

Згідно з даними табл. 1, бюджет держави переважно (понад 80%) формується із податкових надходжень, хоча в 2022 р. простежувалась тенденція до їх зниження на 28,08%. Воєнні дії вплинули на зниження частки майже всіх податкових надходжень, зокрема податку на прибуток на 3,89%, оскільки зменшилась кількість підприємств у зв'язку із неможливістю здійснювати безпечну господарську діяльність. Водночас збільшились надходження у вигляді допомоги від інших країн і міжнародних організацій на 26,76%. Зростання власних надходжень бюджетних установ на 8,11% прямо вплинуло на збільшення неподаткових надходжень на 1,64%.

Держава може впливати на обсяг податкових надходжень через застосування різноманітних податкових інструментів, зокрема вона має змогу впливати на розвиток економіки через стимулювання або обмеження певної діяльності суб'єктів господарювання. Ефективність застосування таких інструментів можна оцінювати як із боку держави, що виявляється через зростання (зменшення) обсягів податкових надходжень, так і з боку платників податків через величину чистого доходу (прибутку) суб'єкта господарювання [3].

За оцінкою Міністерства економіки [4], Україна втратила 30,4% ВВП, тому за таких умов позикові кошти та безповоротна фінансова допомога відіграли роль «рятівного кола» для державних фінансів, забезпечивши їхню стійкість.

Таблиця 1

Оцінка структури та динаміки доходів Державного бюджету України за 2018-2022 рр.

Види доходів бюджету	2018 р.		2019 р.		2020 р.		2021 р.		2022 р.		2022 р. до 2018 р.	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	+, -	%
Податкові надходження	753815,6	81,22	799776,0	80,12	851115,6	79,10	1107090,9	85,37	949764,4	53,14	195 948,8	-28,08
Податок на доходи фізичних осіб	91741,8	9,88	109954,0	11,01	117281,3	10,90	137555,2	10,61	148427,3	8,30	56 685,5	-1,58
Податок на прибуток підприємств	96882,3	10,44	107086,3	10,73	108695,0	10,10	147751,7	11,39	117049,9	6,55	20167,6	-3,89
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	45265,7	4,88	46746,9	4,68	52475,7	4,88	80749,4	6,23	85365,0	4,78	40099,3	-0,1
Акцизний податок з вироблених в Україні піддакцизних товарів	71143,8	7,67	69897,1	7,00	80449,3	7,48	82858,4	6,39	60699,1	3,40	-10444,7	-4,27
Акцизний податок з ввезених в Україну піддакцизних товарів	47708,6	5,14	53460,8	5,36	57846,9	5,38	79592,8	6,14	41653,8	2,33	-6054,8	-2,81
Податок на додану вартість з вітчизняних товарів	79130,9	8,53	88929,8	8,91	126486,6	11,76	155774,8	12,01	213948,0	11,97	134817,1	3,44
Податок на додану вартість з імпортованих товарів	295377,3	31,83	289760,4	29,03	274113,5	25,47	380714,4	29,36	253053,0	14,16	-42324,3	-17,67
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	27076,6	2,92	30086,0	3,01	30460,5	2,83	38177,2	2,94	26246,0	1,47	-830,6	-1,45
Інші податки та збори	-505,1	-0,05	3855,0	0,39	3306,2	0,31	3916,5	0,30	3322,4	0,19	3827,5	0,24
Неподаткові надходження	164676,5	17,74	186684,2	18,70	212946,9	19,79	175358,0	13,52	346327,7	19,38	181651,2	1,64
Доходи від власності та підприємницької діяльності	87170,4	9,39	114414,8	11,46	119155,9	11,07	56021,9	4,32	87172,4	4,88	2,0	-4,51
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної діяльності	18413,6	1,98	10377,8	1,04	9772,0	0,91	12975,5	1,00	8166,1	0,46	-10247,5	-1,52
Інші неподаткові надходження	12399,9	1,34	15762,6	1,58	15038,2	1,40	17994,9	1,39	16147,0	0,90	3747,1	-0,44
Власні надходження бюджетних установ	46926,6	5,03	46129,0	4,62	68980,8	6,41	88365,7	6,81	234842,3	13,14	188149,7	8,11
Доходи від операцій з капіталом	657,5	0,07	183,0	0,02	79,4	0,01	328,7	0,03	611,0	0,03	-46,5	-0,04
Кошти від закордонних країн і міжнародних організацій	1464,8	0,16	1139,9	0,11	1029,7	0,10	1289,9	0,10	481090,7	26,92	479625,9	26,76
Цільові фонди	187,5	0,02	1770,8	0,18	187,1	0,02	209,4	0,02	136,2	0,01	-51,3	-0,01
Офіційні трансферти	7306,3	0,79	8725,0	0,87	10658,0	0,99	12576,1	0,97	9465,6	0,53	2159,3	-0,26
Усього	928108,3	100	998278,9	100	1076016,7	100	1296852,9	100	1787395,6	100	859287,3	

Джерело: розроблено автором на основі [5].

Завдяки збільшенню допомоги від міжнародних партнерів на 26,82%, Державний бюджет України встояв в умовах величезного економічного шоку 2022 р. Окрім того, в 2022 р. зросли власні надходження бюджетних установ на 6,33%, що вплинуло на збільшення неподаткових надходжень до бюджету. На рис. 1 та рис. 2 відображена структура надходжень до бюджету та податкових надходжень за 2021–2022 рр. За даними цих рисунків, простежується зростання неподаткових надходжень у 2022 р. на 5,58% та зниження частини податкових надходжень на 32,23%.

Рис. 1. Структура податкових та неподаткових надходжень Державного бюджету за 2021 р.

Джерело: розроблено автором на основі [5].

Рис. 2. Структура податкових та неподаткових надходжень Державного бюджету за 2022 р.

Джерело: розроблено автором на основі [5].

Зменшення податкових надходжень зумовлено введенням воєнного стану, запровадженням додаткових пільг та стимулів для підтримки економіки й громадян, зокрема пільгового оподаткування усіх транспортних засобів, які ввозили фізичні особи. Внаслідок цього стрімко збільшилась кількість ввезених в Україну вживаних легкових авто як преміум класу, так і економсегменту, а держава не отримала понад 13,1 млрд грн. Негативно на повноту сплати акцизу вплинуло скасоване із січня 2022 р. маркування марками акцизного податку неігристих вин та зброджених напоїв, оскільки ускладнився контроль за обігом цієї продукції. Так, за даними ДПС, обсяги замовлення марок акцизного податку для маркування вітчизняної й імпортованої виноробної продукції на I півріччя 2022 р. скоротились майже у два рази (до 79,5 млн од.), якщо порівняти з відповідним періодом 2021 р. (156,9 млн од.). У I півріччі 2022 р. через запровадження пільг недонадходження ввізного мита майже утричі перевищили надходження цього податку. Аудитори Рахункової палати виявили, що майже половина платників ПДВ та 20% платників акцизного податку не подавали податкової звітності з березня 2022 р., скориставшись змінами у законодавстві, що вплинуло на зменшення надходжень цих податків до державного бюджету [6].

Така ситуація прямо вплинула на зниження в 2022 р. всіх податкових платежів, зокрема податку на прибуток на 4,84%, оскільки частина підприємств перейшла із загальної на спрощену систему оподаткування. Зазвичай, частка податку на прибуток (до введення воєнного стану) була на рівні не менше 10% серед основних податкових платежів.

Динаміка податкових надходжень за 2018–2022 рр. зображена на рис. 3.

Згідно з даними рис. 3 податок на прибуток є одним із чотирьох вагомих податків до бюджету, який уступає лише податку на додану вартість та акцизному податку, а з податком на доходи фізичних осіб часто чергується за третє лідерське місце, яке посідав у 2018 та 2021 рр.

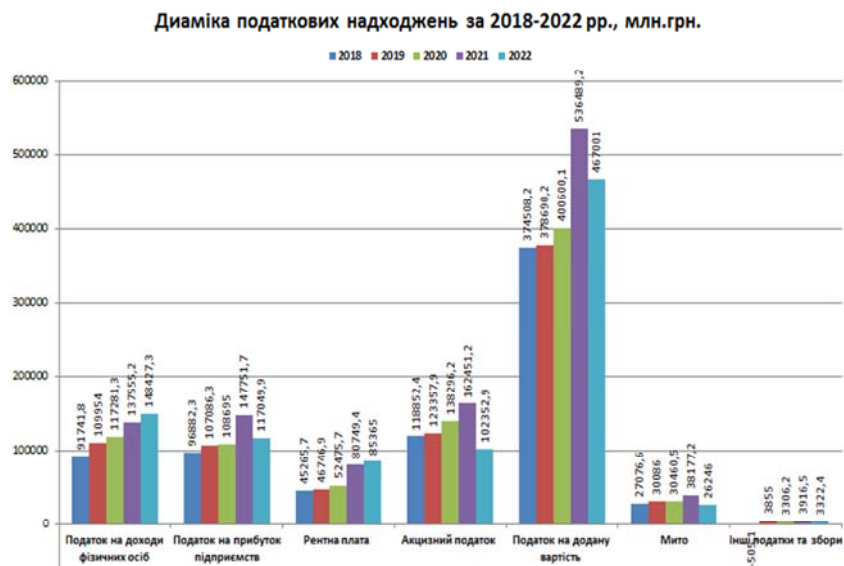

Рис. 3. Динаміка податкових надходжень Державного бюджету за 2018-2022 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [5].

Незважаючи на те, що податок на прибуток є загальнодержавним податком (згідно із ст. 9 Податкового кодексу України), доходи від його справляння мобілізуються також до місцевих бюджетів згідно із ст. 64 Бюджетного кодексу України, а саме: 10% податку на прибуток підприємств зараховується до бюджету міста Києва та податок на прибуток підприємств, фінансових установ комунальної власності, засновником яких є сільські, селищні, міські ради, зараховується також до відповідних бюджетів [7].

Оцінювання розподілу доходу від податку на прибуток за бюджетами у 2017–2021 рр. відображено у табл. 2.

Згідно з даними табл. 2 понад 90% доходів з податку на прибуток мобілізується у Державному бюджеті, хоча у 2021 р. збільшилася частка надходжень до місцевих бюджетів на 1,5%, що позитивно та прямо впливає на виконання завдань і функцій держави й органів місцевого самоврядування на окремих адміністративних територіях.

Таблиця 2

**Розподіл доходу від податку на прибуток за бюджетами у 2017–2021 рр.
(без міжбюджетних трансфертів)**

Вид доходу	Всього, млн. грн.					Питома вага, %				
	2017	2018	2019	2020	2021	2017	2018	2019	2020	2021
Податок на прибуток підприємств:	73 396,8	106 182,3	117 316,8	118 471,8	163 844,5	100	100	100	100	100
до Державного бюджету	66 911,9	96 882,3	107 086,3	108 695,0	147 751,7	91,2	91,2	91,3	91,7	90,2,7
до місцевих бюджетів	6 484,9	9 300,0	10 230,5	9 776,7	16 092,7	8,8	8,8	8,7	8,3	9,8

Джерело: розроблено автором на основі [8].

Податок на прибуток суб'єктів господарювання є важливим інструментом для регулювання та стимулювання бізнесу, поживавлення інвестиційної й інноваційної діяльності, і навпаки: надмірне податкове навантаження мотивує платників до пошуку способів оптимізації оподаткування, розвиває тіньовий сектор та збільшує корупційні вияви. Середній розмір надходжень з податку на прибуток відповідно до регіонів представлено у табл. 3.

Згідно з даними табл. 3, у 2021 р. регіоном-лідером за надходженнями з податку на прибуток є Дніпропетровська область із сумою надходжень 4044,7 млн грн, а найменше податкових надходжень з податку на прибуток отримано у Чернівецькій області, що становить 35,1 млн грн. Така ситуація пов'язана з розміром площі регіону, та кількістю населення й суб'єктів господарювання. За сумою надходжень від податку на прибуток найбільш потужні Донецька, Полтавська та Запорізька області, а за кількістю активних підприємств – Запорізька, Харківська та Одеська.

Щодо показника середнього розміру надходжень податку на прибуток з одного суб'єкта господарювання, то він залежить від кількості активних підприємств, які сплачують податок на прибуток. Відповідно до розрахункових показників табл. 3, такий показник за 2021 р. найкращий у Донецькій та Дніпропетровській областях (1 325 653 грн. та 1 080 743 грн. відповідно).

Таблиця 3

Оцінка податку на прибуток суб'єктів господарювання за 2019–2021 рр.

Область	Надходження від податку на прибуток, млн грн			Кількість чинних суб'єктів господарювання, од.			Середній розмір надходжень податку на прибуток з одного суб'єкта господарювання, млн грн		
	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Вінницька область	142,4	141,8	127,3	10295	9862	10050	0,013832	0,0143784	0,0126667
Волинська область	64,6	71,2	100,7	6292	6047	6280	0,010267	0,0117744	0,016035
Дніпропетровська область	1744,5	1319,1	4044,7	31191	30827	30511	0,0559296	0,0427904	0,1325653
Донецька область	264	206,6	994,5	10299	9473	9202	0,0256336	0,0218094	0,1080743
Житомирська область	84,2	77,4	96,4	7306	7060	7028	0,0115248	0,0109632	0,0137166
Закарпатська область	44,1	49,2	87,8	6388	6655	6572	0,0069036	0,0073929	0,0133597
Запорізька область	336,6	360,8	690	15652	15368	15363	0,0215052	0,0234774	0,0449131
Івано-Франківська область	63,9	85,8	159,1	8595	8124	7793	0,0074346	0,0105613	0,0204158
Київська область	362,5	374,7	503,8	21077	20320	20262	0,0171988	0,01844	0,0248643
Кіровоградська область	45,9	53,9	74,3	8755	8553	8347	0,0052427	0,0063019	0,0089014
Луганська область	41,4	39,2	38	3732	3408	3356	0,0110932	0,0115023	0,011323
Львівська область	296,5	288,8	449,9	20480	20911	21186	0,0144775	0,0138109	0,0212357
Миколаївська область	132,5	116,9	104,8	12278	11482	11481	0,0107917	0,0101812	0,0091281
Одеська область	290,9	295	335,8	25871	25465	23962	0,0112443	0,0115845	0,0140139
Полтавська область	404	330,3	844,3	11439	11104	11254	0,0353178	0,029746	0,0750222
Рівненська область	53,3	58,5	80,9	5956	6021	6163	0,008949	0,009716	0,0131267
Сумська область	106,2	85,8	120,2	6222	6096	6132	0,0170685	0,0140748	0,0196021
Тернопільська область	37,4	53,9	94,7	5092	5135	5136	0,0073449	0,0104966	0,0184385
Харківська область	331,1	302	345,1	25051	25144	25808	0,013217	0,0120108	0,0133718
Херсонська область	72,9	63	103,1	8511	8116	7811	0,0085654	0,0077624	0,0131993
Хмельницька область	55,9	75,3	97,8	7864	7654	7698	0,0071083	0,009838	0,0127046
Черкаська область	77,9	89,2	106,7	9709	9286	9238	0,0080235	0,0096059	0,0115501
Чернівецька область	25,4	26,3	35,1	4235	4205	4090	0,0059976	0,0062545	0,0085819
Чернігівська область	45,9	76,1	83,7	6443	6254	6192	0,007124	0,0121682	0,0135174

Джерело: розроблено автором на основі [9; 10].

Період пандемії, спричинений COVID-19, несприятливо відобразився на діяльності суб'єктів господарювання. Потреба в карантинних заходах і профілактичних обмеженнях з боку державних органів знизила рівень ділової активності в регіонах. Органи місцевого самоврядування шукали податкові компроміси з суб'єктами підприємницької діяльності через механізми податкових канікул, розстрочень і відстрочень податкових зобов'язань. У зв'язку з експансією форс-мажорних ситуацій держава та органи місцевого самоврядування мають трансформувати податковий потенціал у напрямку створення або належного фінансового підтримання резервних фондів, які будуть виступати стабілізаторами соціально-економічних процесів органів місцевого самоврядування [11].

Один із основних складових суспільного розвитку – аграрний сектор, для якого воєнні дії стали справжнім випробуванням: частина посівних територій замінована, а до іншої немає доступу, знищено техніку, склади, зруйнована логістика та всі процеси, які налагоджувалися роками. Незважаючи на сучасні непрості умови господарювання, українські підприємства працюють, зберігаючи робочі місця, впроваджують нові напрямки та технології виробництва, допомагають постраждалим від війни співробітникам і внутрішньо переміщеним особам, підсилюють обороноздатність держави.

У табл. 4 наведено оцінювання фінансових результатів підприємств аграрного сектору, що є об'єктом оподаткування податком на прибуток.

Таблиця 4

Фінансові результати до оподаткування підприємств аграрного сектору за 2019–2021 рр.

(млн грн)

	Роки	Фінансовий результат у % до загальної кількості підприємств	Підприємства, які отримали прибуток		Підприємства, які зазнали збитку	
			фінансовий результат	у % до загальної кількості підприємств	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат
Сільське, лісове та рибне господарство	Великі підприємства					
	2019	5053,8	79,4	8234,5	20,6	3180,7
	2020	8794,1	75,0	12594,4	25,0	3800,3
	2021	48273,3	91,8	49156,3	8,2	883,0
	Середні підприємства					
	2019	69019,1	81,5	78500,6	18,5	9481,5
	2020	40610,2	84,0	49910,2	16,0	9300,0
	2021	103270,4	93,0	105928,1	7,0	2657,7
	Малі підприємства					
	2019	19968,5	83,2	29826,2	16,8	9857,7
	2020	32826,3	82,6	46076,8	17,4	13250,5
	2021	88438,8	88,0	93230,8	12,0	4792,0

Джерело: розроблено автором на основі [12].

Згідно з даними табл. 4, щороку збільшується частка прибуткових підприємств, а збиткових, відповідно, зменшується, що є позитивним для країни та надалі залежатиме від забезпеченості ресурсами, умов ведення бізнесу, ціноутворення та різноманітних преференцій.

З огляду на нинішню ситуацію можна погодитись із Ю. Б. Івановим, що в разі погіршення фінансових результатів діяльності підприємств реального сектору потрібно розробити антикризову політику, основна мета якої – швидке відновлення платоспроможності й достатнього рівня фінансової стабільності суб'єкта господарювання [13].

У січні 2023 р. Українська Рада Бізнесу у співпраці з Help – Hilfe zur Selbsthilfe в Україні за фінансової підтримки Aktion Deutschland Hift провела репрезентативне

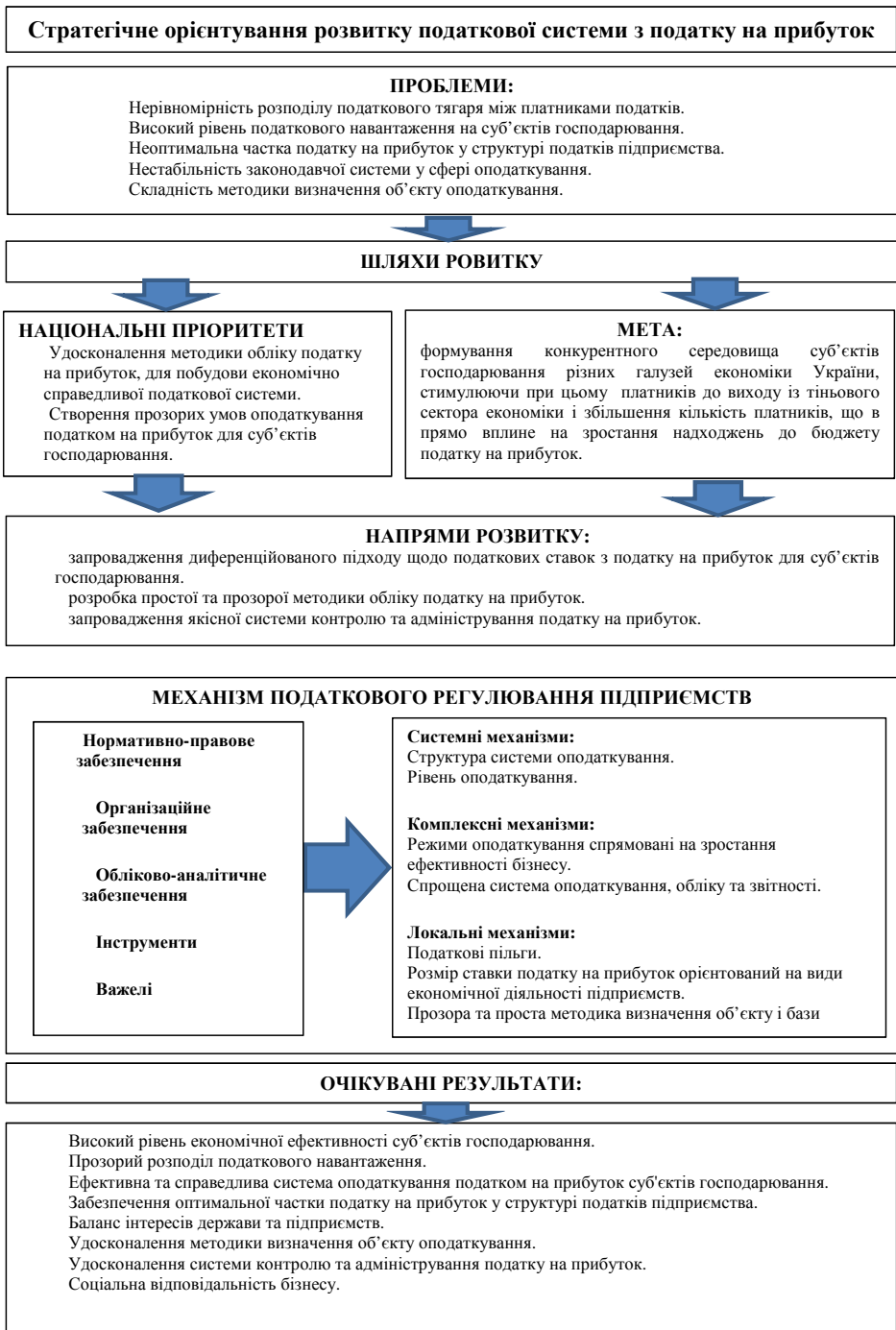
опитування малих фермерських господарств (від 5 до 100 га) з усіх регіонів України. Більшість опитаних фермерів позитивно оцінюють стан свого бізнесу, незважаючи на труднощі, але однією з основних проблем вбачають непередбачувані дії держави і постійні зміни законодавства. Окрім цього, фермери шукають консультаційних порад від експертів у таких питаннях, як фінанси та інвестиції, постачання і збут, пошук партнерів та побудова відносин з владою [14].

Вітчизняна податкова система з оподаткування прибутку підприємств стикається з певними проблемами, які необхідно вирішити перед вступом до ЄС. Основним інструментом вдосконалення як внутрішнього, так і зовнішнього іміджу країни є, з одного боку, реформування податкової системи, а з іншого – підвищення рівня податкової культури та соціальної відповідальності бізнесу.

Сьогодні, держава має забезпечити тісне співробітництво та координацію між собою та бізнес-структурами. Мета такої комунікації полягає в оновленні та збереженні функціональності податкової системи для сприяння економічному зростанню. Найбільш ефективним та гнучким інструментом державного регулювання бізнес-середовища, як підтверджує досвід розвинених країн, є система оподаткування податком на прибуток. У процесі розробки спеціального механізму податкового регулювання податку на прибуток підприємств необхідно врахувати таке: обмеженість фінансової підтримки держави щодо податкових заохочень суб'єктам господарювання; низький рівень ефективності податкової політики, що впливає на зручність та час платників податку на прибуток, необхідний для виконання податкового зобов'язання; забезпечення ефективної протидії порушенням податкового законодавства як ключової складової для захисту економічної конкурентоспроможності, податкової конкуренції та формування позитивного податкового іміджу на рівнях економіки загалом; додаткові заохочення тимчасового характеру, які охоплюють надання пільг щодо сплати податку на прибуток (відстрочка сплати для суб'єктів господарювання у різних галузях економіки).

Виникає питання, чи можуть окремі суб'єкти господарювання впливати на процес оподаткування податком на прибуток. Відповідь на це питання може бути двозначною. З одного боку, зміни в подібних механізмах можуть виникнути як реакція на відповідну економічну поведінку бізнесу, і це може бути включено в постановку завдань щодо підтримки або обмеження розвитку конкретних галузей. З іншого боку, бізнес має можливість впливати на управлінські дії держави за допомогою правових методів, зокрема проведення експертно-правових актів, участі у дискусіях, подання пропозицій, створення професійних громадських організацій. Такий спільний підхід може сприяти покращенню відносин із державними органами та слугувати формуванню нових соціальних відносин, у т. ч. боротьбу з корупцією, підтримку соціальної поведінки та налагодження діалогу між платниками податків та органів контролю.

Для визначення моделі податкової політики важливо з'ясувати, чим досягається розвиток, який завжди пов'язаний з усуненням конфліктів, що можуть виникнути в бізнес-середовищі. З огляду на кількість і різноманітність конфліктів у процесі їх вирішення важливо аналізувати, яка причина їх виникнення. Конфлікт інтересів певною мірою може бути контрольованим за допомогою норм суспільної поведінки (правових, моральних, політичних, релігійних та ін.).

Рис. 4. Модель розвитку податкової системи з податку на прибуток суб'єктів господарювання

Джерело: розроблено автором.

З огляду на викладене вище ідентифіковано такі проблеми:

- нерівномірність розподілу податкового тягаря між платниками податків;
- високий рівень податкового навантаження на суб'єктів господарювання;
- неоптимальна частка податку на прибуток у структурі податків підприємства;
- нестабільність законодавчої системи у сфері оподаткування;
- складність методики визначення об'єкту оподаткування;
- соціальна відповідальність бізнесу.

Отже, для підвищення фіскальної ефективності податку, досягнення компромісу між платниками та представниками податкових органів, забезпечення стабільності та чіткості законодавства для держави та суб'єктів господарювання набуває актуальності орієнтування розвитку податкової системи з податку на прибуток. З огляду на це для вирішення зазначених проблем розроблено модель розвитку податкової системи з податку на прибуток суб'єктів господарювання (рис. 4).

Запропонована модель розвитку податкової системи з податку на прибуток ґрунтується на визначенні мети та національних пріоритетів, які спрямовані на: запровадження диференційованого підходу, розробку простої та прозорої методики обліку податку на прибуток, запровадження якісної системи контролю та адміністрування податку на прибуток. Модель побудована на основі механізму податкового регулювання підприємств, складовими якого є системні, комплексні й локальні.

Запровадження такої моделі дасть змогу отримати такі результати: високий рівень економічної ефективності суб'єктів господарювання, прозорий розподіл податкового навантаження, ефективну та справедливую систему оподаткування податком на прибуток, забезпечення оптимальної частки податку на прибуток у структурі податків підприємства, збалансування інтересів держави та підприємств, удосконалення методики визначення об'єкта оподаткування, систему контролю та адміністрування податку на прибуток.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Податок на прибуток відіграє важливу роль у наповненні бюджету країни, мобілізуючи фінансові ресурси до централізованого фонду держави – державного бюджету. Фіскальна ефективність податку на прибуток є показником ефективності податкової політики країни, який безпосередньо впливає на конкурентоздатність українського виробника, його інвестиційну привабливість і рівень задоволення соціальних потреб населення.

Зниження фіскальної ролі податку на прибуток у формуванні податкових надходжень України обумовлена різними причинами, найбільш суттєві з яких такі: COVID-19, запровадження воєнного стану, економічна криза, що вплинули на результати діяльності підприємств, на зменшення кількості юридичних осіб через втрату територій України, на недосконалість податкової політики, ухилення від сплати податку тощо.

Складне питання для держави – знайти компроміс між втручанням в економіку та дерегулюванням бізнес-середовища, яке вплине на спрощення процедур з оподаткування прибутку підприємств. Для вирішення зазначених питань запропоновано модель розвитку податкової системи з податку на прибуток суб'єктів господарювання. Ця модель дасть змогу забезпечити: високий рівень

економічної ефективності суб'єктів господарювання; прозорий розподіл податкового навантаження; ефективну та справедливую систему оподаткування податком на прибуток суб'єктів господарювання; компроміс інтересів держави та підприємств; удосконалення методики визначення об'єкта оподаткування податком на прибуток та систему контролю і адміністрування, що можливо за умов розвитку певної системи цінностей громадян та соціальної відповідальності бізнесу.

У сучасних умовах підсилюється актуальність впровадження моделі розвитку податкової системи з податку на прибуток суб'єктів господарювання, яка дасть змогу підприємствам ефективно керувати своїми витратами та прогнозувати економічні й соціальні результати своєї діяльності відповідно до змін у податкових умовах.

Подальші дослідження важливо зосередити на пошуку альтернативних кроків з боку держави для підвищення фіскальної ефективності податку на прибуток, що приведе до зростання надходжень до бюджету.

Література

1. Юрій С. М. Податкова система України: становлення та розвиток. *Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету*. 2014. № 3. С. 286–292.
2. Corporation tax explained. URL: https://ifs.org.uk/taxlab/taxlab-taxes-explained/corporation-tax-explained?gclid=EAlaIqObChM1kYjI8eP0_gIV04VoCR0RCgYgEAAAYAiAAEgKIEfD_BwE
3. Сучасна парадигма фіскальної політики України в умовах формування суспільства сталого розвитку: моногр.; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А. І. Крисоватого. Тернопіль : THEU, 2015. 460 с.
4. Падіння ВВП України за підсумком 2022 року. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=4470bafb-5243-4cb2-a573-5ba15d9c8107&title=MinekonomikiPoperedno>
5. Доходи державного бюджету України 2021–2022 роки. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income>
6. Рахункова палата: Внаслідок війни істотно знизилися надходження непрямих податків у держбюджет. *Юридична Газета online*, 03.02.2023. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/rahunkova-palata-vnaslidok-viyini-istotno-znizilisyanadhodzhennya-nepryamih-podatkov-u-derzhbyudzheta.html>
7. Бюджетний Кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/sp:max50:nav7:font2/conv#Text>
8. Статистичний збірник Міністерства фінансів «Бюджет України – 2021». URL: <https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik>
9. Кількість діючих суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у розрізі регіонів (2014–2021). URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/size_20.htm
10. Бюджет України 2021. *Статистичний збірник*. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/2_Budget_of_Ukraine_2021.pdf
11. Десятнюк О., Ткачик Ф. Роль податкового потенціалу в розвитку місцевого самоврядування в Україні. *Світ фінансів*. 2021. Вип. 1 (66). С. 77–88.

12. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва. Статистичний збірник. 2021 р. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ9_u.htm
13. Іванов Ю. Б. Податкові аспекти антикризової фінансової політики підприємств реального сектора економіки. *Вісник Інституту економіки та прогнозування*. 2013. С. 19–26.
14. Як відновити аграрну галузь. *Економічна правда*. 15.03.2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/15/698035/>

References

1. Yuriy, S. M. (2014). Podatkova systema Ukrainy: ctanovlennia ta rozvytok [Tax system of Ukraine: establishment and development]. Chernivetskyi torhovelno-ekonomichnyi instytut Kyivskoho natsionalnoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu, 3, 286-292 [in Ukrainian].
2. Corporation tax explained. Retrieved from: https://ifs.org.uk/taxlab/taxlab-taxes-explained/corporation-tax-explained?gclid=EAIaIQobChMIkYjI8eP0_gIV04VoCR0RCgYgEAAAYAiAAEgKIEfD_BwE [in English].
3. Suchasna paradyghma fiskalnoji polityky Ukrainy v umovakh formuvannja suspiljstva stalogo rozvytku (2015): monoghr.; za nauk. red. d-ra ekon. nauk, prof. Krysovatogho A. I. [The modern paradigm of the fiscal policy of Ukraine in the conditions of the formation of a society of sustainable development: monogr.; for sciences ed. Dr. Econ. Sciences, Prof. A. I. Kraysovatogo]. Ternopil: TNEU [in Ukrainian]. 460 p.
4. Padinnia VVP Ukrainy za pidsumkom 2022 roku [Fall of Ukraine's GDP by the end of 2022]. Retrieved from: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=4470bafb-5243-4cb2-a573-5ba15d9c8107&title=MinekonomikiPoperedno> [in Ukrainian].
5. Dokhody derzhavnogo biudzhetu Ukrainy 2021-2022 [Revenues of the state budget of Ukraine 2021-2022]. Retrieved from: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income> [in Ukrainian].
6. Rakhunkova palata: Vnaslidok viiny istotno znyzylisia nadkhodzhenia nepriamykh podatkov u derzhbiudzheth [Accounting Chamber: As a result of the war, the receipts of indirect taxes in the state budget decreased significantly]. Yurydychna Hazeta online – Legal Gazette online. Retrieved from: <https://jur-gazeta.com/golovna/rahunkova-palata-vnaslidok-viyni-istotno-znizylisia-nadhodzhenia-nepryamih-podatkov-u-derzhbyudzheth.html> [in Ukrainian].
7. Biudzhetni Kodeks Ukrainy vid 08.07.2010 r. № 2456-VI [Budget Code of Ukraine dated July 8, 2010 No. 2456-VI]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/sp.max50:nav7:font2/conv#Text> [in Ukrainian].
8. Statystychnyj zbirnyk Ministerstva finansiv «Bjudzheth Ukrainy - 2021» [Statistical collection of the Ministry of Finance "Budget of Ukraine – 2021"]. Retrieved from: <https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnyk> [in Ukrainian].
9. Kiljkistj dijuchykh sub'jektiv ghospodarjuvannja za vydamy ekonomichnoji dijajlnosti u rozrizi rehioniv (2014–2021) [Number of active economic entities by types of

-
- economic activity by region (2014–2021)]. Retrieved from: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze_20.htm [in Ukrainian].
10. Statystychnyj zbirnyk: «Bjudzhet Ukrainy 2021» [Statistical collection: “Budget of Ukraine 2021”]. Retrieved from: https://mof.gov.ua/storage/files/2_Budget_of_Ukraine_2021.pdf [in Ukrainian].
  11. Desyatnyuk O., & Tkachyk, F (2021). Rolj podatkovogho potencialu v rozvytku miscevogho samovrjaduvannja v Ukraini [The role of tax potential in the development of local self-government in Ukraine]. *Svit finansiv – World of finance*, 1 (66), 77–88. [in Ukrainian].
  12. Statystychnyi zbirnyk «Dialnist subiektiv velykoho, serednoho, maloho ta mikropidpriemnytstva» 2021 rik [Statistical collection “Activity of subjects of large, medium, small and micro enterprises” 2021]. Retrieved from: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ9_u.htm [in Ukrainian].
  13. Ivanov, Yu. B. (2013). Podatkovi aspekty antykrizovoi finansovoi polityky pidpriemstv real'noho sektora ekonomiky [Tax aspects of the anti-crisis financial policy of enterprises of the real sector of the economy]. *Visnyk Instytutu ekonomiky ta prohnozuvannia*, 2013, 19-26. [in Ukrainian].
  14. Yak vidnovyty ahrarynu haluz [How to restore the agricultural industry] (2023). *Ekonomichna pravda*. 15.03.2023. Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/15/698035/>[in Ukrainian].

Статтю отримано 25 вересня 2023 р.
Article received September 25, 2023.